

De rol van Europa

Op het ogenblik wordt veel gesproken over het uit de mottenballen halen van de West-Europese Unie ten einde Europa een grotere rol te laten vervullen in de internationale defensie-inspanning. Maar hoe staat het met Europa's rol in de internationale economische betrekkingen? Onlangs werd daarover een aantal behartigenswaardige dingen gezegd gedurende een Conferentie van de Europese Associatie van Ontwikkelingsinstituten (EADI, volgens de Engelse afkorting) die begin september jl. in Madrid werd gehouden.

Europa is passief op een aantal cruciale gebieden zoals het internationale financiële en monetaire beleid en nogal contradictoer — dat wil zeggen dat woorden en daden niet altijd met elkaar stroken — op een aantal andere gebieden zoals de internationale handel (denk aan het Multivezel Akkoord), en het landbouwbeleid. Indien we Europa in de meer restrictieve zin definiëren als de Europese Economische Gemeenschap (EG), dan zien we dat deze groep van hoog-géïndustrialiseerde landen recentelijk 's-werelds grootste exporteur van suiker en de op één na grootste exporteur van vlees is geworden. De prijzen op de wereldmarkt van suiker en vlees (en overigens ook van granen) zijn dan ook gekelderd. Zowel door zijn financieel-economisch beleid als door de landbouwpolitiek gaat er een deflatoire invloed uit van Europa. Passief, contradictoer, deflator: Europa voert een uitermate defensief beleid en doet alsof — om de mooie titel van één van W.L. Brugsma's bundels te gebruiken — „het een mooie toekomst achter zich heeft”.

Het tabeltje laat zien dat de bevolking van de EG groter is dan die van de Verenigde Staten en meer dan tweemaal zo groot als die van Japan. Het nationale produkt van de EG is twee en een half maal zo groot als dat van Japan en vergelijkbaar met dat van de Verenigde Staten.

	EG	VS	Japan
Bevolking (in mln.)	270	230	120
BNP (in mrd. \$)	2.500	3.000	1.060

Als we even een stapje vooruit mogen lopen en kijken naar een Groter Europa, dan zien we dat West-, Noord- en Zuid-Europa te zamen een bevolking hebben van zo'n 360 mln. (Turkije niet meegerekend). Oost- en West-Europa (zonder de Sovjetunie en Turkije) komen tot een totale bevolking van zo'n 460 miljoen zielen! De EG is dus een economische supermacht en een Groter Europa zou zijn economische weerga in de wereld niet kennen. Europa, en ik ben nu weer terug bij de EG, zou een zeer belangrijke brugfunctie kunnen vervullen in de internationale arena, waarbij ik het hier heb over het economische gedeelte daarvan.

In de eerste plaats zou Europa een veel grotere bijdrage moeten leveren aan het herstel van de wereldconomie. Op het ogenblik is het financieel-economische beleid van Europa passief en tot op zekere hoogte parasitair. Het extreme voorbeeld hiervan is Nederland, dat met een considerabel betalingsbalansoverschot toch een restrictief beleid voert.

In de tweede plaats zou Europa eveneens een veel actiever beleid moeten voeren op het gebied van de internationale schuldencrisis en meer algemeen op internationaal financieel en monetair terrein. Europa heeft tenslotte ook omvangrijke internationale schulden en lijdt dus net zoals vele andere landen onder de extreem hoge rentetarieven. Het lijdt eveneens onder de wel zeer wispelturige heerschappij van de Amerikaanse dollar.

In de derde plaats zou Europa ook een veel belangrijker rol moeten vervullen in de solidariteit en het welbegrepen eigenbelang ten opzichte van de ontwikkelingslanden. Op dit moment voldoen slechts twee EG-landen aan de internationaal aanvaarde doelstelling om 0,7% van het BNP aan ontwikkelingssamenwerking te besteden.

Op de vierde plaats ten slotte zou Europa ook wat consequenter kunnen zijn in zijn houding ten aanzien van de liberalisatie van de wereldhandel. Het in 1982 heronderhandelde Multivezel Akkoord toonde in dat opzicht aan dat er een groot verschil moet worden gemaakt tussen woorden en daden. Dat verschil kan in 1985 worden verkleind, wanneer dit Akkoord wederom voor onderhandeling opkomt 1).

Hoe komt het nu dat dit soort initiatieven helemaal niet of veel te weinig wordt genomen door Europa? Het voor de hand liggende antwoord — dat Europa niet eensgezind is en dat vooral de Duitse Bondsrepubliek en het Verenigd Koninkrijk nogal eens dwars liggen wanneer er van andere (bij voorbeeld Franse) zijde initiatieven worden genomen, — is natuurlijk wel waar, maar toch niet genuanceerd genoeg. Men zou een vrij lange serie mogelijke redenen naar voren kunnen schuiven, waarvan ik er een aantal zal noemen.

Daar is in de eerste plaats natuurlijk de economische en werkgelegenheids crisis binnen de EG-landen. Men kan echter niet aan de indruk ontkomen dat er nu vooral sprake is van een psychologische crisis, een crisis van gebrek aan vertrouwen in de toekomst. De EG is een economische grootmacht, maar handelt absoluut niet in die zin.

Daar is in de tweede plaats een zekere kentering in de publieke opinie. Ook die maakt zich nu veel drukker om problemen binnen de eigen landen dan om problemen buiten en ziet ook niet goed meer de interdependentie tussen wat hier gebeurt en elders in de wereld. In enquêtes ziet men de problemen van werkloosheid, terrorisme, milieuvervuiling veel en veel hoger scoren dan problemen die te maken hebben met internationale economische relaties, inclusief ontwikkelingssamenwerking.

Daar is in de derde plaats een verschil van inzicht tussen landen over de wezenlijke belangen van Europa en hoe die het beste kunnen worden gediend. Dat heeft natuurlijk ook iets te maken met de nieuwe tijdgeest die nu door Europa waart. Er bestaan op het ogenblik zeer diepe verschillen van inzicht over hoe de internationale economische betrekkingen het best kunnen worden gevoerd in de komende jaren en welke nationale beslissingen daartoe moeten worden genomen. Zulke verschillen van inzicht over wat het beste is voor het nationale eigenbelang waren ook zeer duidelijk in het begin van de jaren dertig, alvorens de nieuwe keynesiaanse orthodoxie zich vestigde. Het is ook interessant in dit verband waar te nemen hoe sterk de economische factoren naar voren worden geschoven. Een crisis kan natuurlijk niet alleen worden overwonnen door economische maatregelen, maar ook en vooral door politieke initiatieven. Die ontbreken ten enen male 2).

Dan zijn er ten slotte de problemen die te maken hebben met het onderhandelingsproces zelf: het onderhandelingsforum, de onderhandelingspartners en de agenda. Europa speelt op verschillende niveaus, maar is toch geneigd een „speciale relatie” te onderhouden met de geassocieerde landen verenigd in het Lomé Verdrag. Het is niet altijd duidelijk te zeggen in hoeverre dat toch een ambivalente houding in de hand werkt met betrekking tot Europa's relaties met de andere landen in de wereld.

Het ergste is echter dat er geen sprake is van een politieke visie van de zijde van Europa. In de jaren dertig streefde men in grote delen van Europa naar democratie, naar het bereiken en de realisatie van de verzorgingsstaat, alsmede naar grotere Europese economische integratie. Nu zou die visie moeten zijn — en dat heb ik reeds genoemd — de brugfunctie van Europa naar een grotere internationale solidariteit door het ontwikkelen van een eigen Europees monetair en financieel beleid, door het bijdragen aan de economische groei in de wereld, door een actieve houding aan te nemen met betrekking tot de liberalisatie van de wereldhandel en door grotere kapitaaloverdrachten naar de ontwikkelingslanden. Het ziet er nu naar uit dat we daarop nog zeer lang moeten wachten. Maar, zoals Bruno Kreisky onlangs zei: „During my long political career I have learned one thing above all: in politics as elsewhere ideas have to be formed and propagated long before the time is mature for their implementation. Then one day comes a moment when they can be put into practice in one form or another. Much of what was thought and dreamed about in the thirties came true only after the second world war” 3).

Alhoewel ik dikwijls vrees dat werkelijk belangrijke beslissingen slechts na een ramp worden genomen, hoop ik toch dat ook in dit opzicht voor het Europese genie driemaal scheepsrecht is.

L.J. Emmerij

1) Zie hierover ook de toespraak van mevrouw E. Schoo op de EADI-conferentie te Madrid.

2) Zie hierover Helen O'Neill, *Can Europe play a creative role in the international crisis?*, paper gepresenteerd op de EADI-conferentie.

3) Voordracht gehouden door Bruno Kreisky op de EADI-conferentie. Al deze papers zijn verkrijgbaar bij het EADI-secretariaat, postbus 90153, 5000 LE Tilburg.